

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Åre gymnasieskola i Åre
kommun

Innehåll

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Åre gymnasieskola i Åre kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på restaurang- och livsmedelsprogrammets inriktning kök och servering.

Åre gymnasieskola besöktes den 18-21 februari 2014. Ansvariga inspektörer har varit utredare Ann Edvinsson och Henrik Frykman. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om Åre gymnasieskola

Åre gymnasieskola är en kommunal skola och den enda gymnasieskolan i kommunen. Skolans lokaler är belägna i centralorten Järpen och i Åre by. Skolan har cirka 325 elever och har nio nationella program, varav fem yrkesprogram och fyra högskoleförberedande program med samtliga inriktningar. De har även introduktionsprogram. I den granskade årskurs 2 på restaurang- och livsmedelsprogrammets inriktning kök och servering går sju elever.

Åre gymnasieskola leds av en rektor med en biträdande rektor.

Skolverkets statistik för läsåret 2012/2013 visar att 72,5 % av eleverna på restaurang- och livsmedelsprogrammet fullföljt utbildningen inom fyra år. 42,5 % av dessa elever hade utökat program. Programmets genomsnittliga betygspoäng på skolan var våren 2013 14,6 vilket ungefär är i linje med resultatet de senaste fem åren och lite högre än riksgenomsnittet på 12,7 poäng.

Programmet på skolan har ett nära samarbete med näringslivet i Åre kommun i form av exempelvis arbetsplatsförlagt lärande (APL), studiebesök och lokalt programråd.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknat motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Självtändighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnen. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på restaurang och livsmedelsprogrammets inriktning kök och servering, och identifierat tre prioriterade utvecklingsområden. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

BEHOV AV MER SYSTEMATISERAT ARBETE MED ELEVINFLYTANDE

Enligt läroplanen är det en förutsättning att eleverna känner till målen för utbildningen för att de ska ges möjlighet att utöva inflytande på utbildningen. Av intervjuer med elever framkommer att lärarna vid den granskade inriktningen på Åre gymnasieskola arbetar i varierande grad med att för eleverna presentera och förklara mål i ämnesplaner och kunskapskrav. Eleverna känner inte till examensmålen. De intervjuade eleverna upplever att de inte vet vad som krävs för ett visst betyg och att de får fråga upprepade gånger för att få reda på hur de ligger till kunskapsmässigt innan betyg sätts. Lärarna förklarar enligt eleverna, bakgrunden till betyget först när det redan är satt.

Eleverna uttrycker, såväl i intervjuer som i den enkät Skolinspektionen har genomfört, att de har vissa möjligheter att påverka arbetssätt och innehåll i undervisningen. Dock upplever de att det är svårare att påverka i de gymnasiegemensamma ämnena än i yrkesämnena.

Ett annat centralt inslag i elevinflytande, är att med regelbundenhet tillfråga eleverna vad de tycker om undervisningen och att med utgångspunkt i deras synpunkter anpassa undervisningen. I intervju med elever framkommer att de

någon gång tillfrågats om att fylla i en skriftlig utvärdering men att lärarna sällan frågar dem om vad de tycker om undervisningen. Detta bekräftas i Skolinspektionens elevenkät.¹ I intervjun med lärarna beskriver några av dem hur de ibland ställer muntliga frågor till eleverna om vad de tycker, medan en av lärarna beskriver hur hen också använder sig av egenutformade skriftliga utvärderingar. Rektor har emellertid, enligt lärarna, inte i något fall efterfrågat resultaten av dessa olika former av utvärderingar. Tillsammans med försteläraren har rektor nu inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet påbörjat ett arbete med kursutvärderingar.

Åre gymnasieskola har ett lokalt programråd. Där deltar branschrepresentanter, rektor och yrkeslärare. Eleverna är varken representerade eller har kännedom om att det finns ett lokalt programråd. Yrkeslärarna medger under intervjun att återföring av information till eleverna från det lokala programrådet kan förbättras.

Rektors verksamhetsredogörelse inför granskningen samt intervjuer med rektor och lärarna visar att det vid det granskade programmet inte finns något gemensamt tillvägagångssätt för att utveckla och tillgodose elevers inflytande. Rektors uppfattning är att lärarna arbetar i varierande grad med elevinflytande, eftersom det har överlåtits åt dem att själva avgöra hur de vill arbeta med det.

Sammanfattningsvis visar granskningen att rektor vid Åre gymnasieskolas restaurang- och livsmedelsprogram behöver se till att elevernas inflytande över undervisningen utvecklas. I detta arbete ingår att se till att lärarna skaffar sig ett gemensamt förhållningssätt i syfte att arbeta mer enhetligt och systematiskt med elevinflytandet. I detta ingår även att för eleverna presentera målen för utbildningen, att återkommande låta dem utvärdera undervisningen och att ge eleverna möjlighet och stimulera dem till att utöva ett reellt inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer. Ett sätt att ytterligare stärka elevinflytandet kan vara att skolan tillsätter elevrepresentanter i det lokala programrådet.

¹ Skolinspektionens elevenkät fråga: Mina lärare frågar regelbundet oss vad vi tycker om undervisningen. 4 av 5 har svarat Stämmer inte alls.

Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?

SAMVERKAN MELLAN LÄRARE I YRKESÄMNEN OCH GYMNASIEGEMENSAMMA ÄMNEN

Enligt läroplanen ska lärarna samverka med varandra för att nå utbildningens mål. Rektor har, också enligt läroplanen, ett särskilt ansvar för att lärare i olika kurser samverkar så att eleverna får ett sammanhang i sina studier. Enligt de lärare som Skolinspektionen har intervjuat behöver lärarsamverkan utvecklas, framförallt mellan yrkeslärare och lärare i gymnasiegemensamma ämnen. Vid tiden för granskningen träffas samtliga lärare för den aktuella klassen två gånger per termin för klasskonferens. Det finns i övrigt ingen upparbetad struktur för att arbeta med att identifiera gemensamma beröringspunkter mellan ämnen och kurser. I den utsträckning det har skett samtal kring ämnesintegrering har det varit spontana möten på enskilda lärares egna initiativ. Lärarna upplever att en bidragande orsak till den bristande samverkan, är att yrkeslärarna arbetar i Åre by medan lärarna i gymnasiegemensamma ämnen arbetar i Järpen. En möjlig konsekvens av bristande lärarsamverkan är att det endast i mycket begränsad utsträckning förekommer ämnesintegrering mellan de gymnasiegemensamma ämnena och yrkesämnena. Ett sådant exempel är när man i idrott och hälsa genomförde undervisning integrerat med matlagningskunskap utomhus på fjället. I intervju med eleverna uttrycker de att det hade varit lättare att intressera sig och motivera sig för de gymnasiegemensamma ämnena om dessa i större utsträckning knöt an till deras framtida yrkesliv. Eleverna menade också att den bristande samverkan mellan lärarna tar sig i uttryck i otillräcklig information, kommunikation och framförhållning gällande exempelvis schemaändringar, vilket drabbar eleverna, så att de ibland riskerar att gå miste undervisningstid. Även rektor ser behov av att utveckla lärarsamverkan både vad gäller att hitta beröringspunkter mellan ämnen, men också för att eleverna i god tid ska få information om förändringar i planeringen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att lärarsamverkan vid den granskade inriktningen på restaurang- och livsmedelsprogrammet vid Åre gymnasieskola behöver utvecklas, i syfte att i ökad utsträckning finna beröringspunkter mellan ämnen så att eleverna upplever att kunskapsinnehållet sätts in i ett för dem meningsfullt sammanhang.

Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

SKYNDSAM HANTERING AV SÄRSKILT STÖD

Av läroplanen framgår att skolan har ett särskilt ansvar för de elever som har svårigheter att nå målen för utbildningen. Granskningen visar att Åre gymnasieskolas rutiner för att säkerställa att alla elever får det särskilda stöd de har rätt till behöver stärkas och tydliggöras.

Rektor och elevhälsan arbetar på ett strukturerat och väl fungerande sätt med det särskilda stödet. Dock upplever elevhälsan att lärarna känner till rutinerna för särskilt stöd, men att det tar för lång tid innan lärarna informerar rektor och elevhälsa om elever som riskerar att inte nå kunskapskraven. Att det tar för lång tid för eleven att få särskilt stöd från det att behovet signalerats till rektor, bekräftas även i elevintervjun, där en elev berättar för Skolinspektionen om hur hen redan tidigt under en kurs försökte göra lärare uppmärksam på att hen hade svårt att följa med i undervisningen. Trots detta dröjde det nästan ett halvår från det att eleven, som också tidigare årskurser haft dokumenterade svårigheter i ämnet, fick någon form av särskilt stöd. Först när eleven på eget initiativ kontaktat rektor fick eleven det särskilda stöd hen behövde.

Elevhälsan uppger i intervjun att behovet av särskilt stöd på restaurang- och livsmedelsprogrammet är störst i ämnena matematik och engelska. Det stöd som erbjuds i dessa ämnen, ges en kväll varannan vecka och en del kurser förlängs för de elever som inte nått kunskapskraven då kurserna avslutats. Stödet ges därmed inte i anslutning till elevernas undervisningstid, vilket får till följd att alla elever inte deltar i stödundervisningen. Under intervju uppger en av eleverna att hen skulle behöva mer stöd än vad skolan erbjuder vid tiden för granskningen. Den ansvariga läraren bedömer inte heller att eleven, trots de åtgärder som satts in, kommer att klara kunskapskraven i kursen under det här läsåret. Rektor säger att det saknas resurser för att sätta in ytterligare extraundervisning, vilket är vad eleven ifråga upplever sig behöva för att nå kunskapskraven under det här läsåret.

Specialpedagogen uttrycker i intervju att hon skulle vilja arbeta med att i större utsträckning erbjuda det särskilda stödet inom ramen för den ordinarie undervisningen. I nuläget ges särskilt stöd vid restaurang- och livsmedelsprogrammet nästintill uteslutande utanför elevernas ordinarie undervisningsgrupper och som framkommit i ovan, ej i anslutning till ordinarie undervisningstid.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Åre gymnasieskola behöver stärka och tydliggöra rutinerna för att se till att utredning om särskilt stöd

görs skyndsamt. Detta för att alla elever som är i behov av särskilt stöd ska ges det så snart det är möjligt, utan onödiga dröjsmål som kan försvåra elevens möjligheter att uppnå minst de kunskapskrav som ska uppnås inom utbildningen. I detta ingår att ge eleverna det särskilda stöd de behöver under den tiden som kurserna pågår. Skolan behöver även se till att erbjuda den omfattning av särskilt stöd som eleven har behov av under eller i anslutning till ordinarie lektionstid. Detta för att förvissa sig om att alla elever verkligen får tillgång till det särskilda stöd de är i behov av.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektor på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförts med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i ämnena svenska, naturkunskap, engelska, matlagningskunskap samt dryckeskunskap observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektor och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektor om de preliminära resultaten av granskningen. Rektor har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.
